

Uittocht, intocht.... omgekeerd

Ledevaartkerk, Palmpasen, 9 april 2017

Ds. Sara Dondorp

Gesprek met de kinderen

Als de koning straks op Koningsdag naar Tilburg komt, hoe zal hij dan reizen? Komt hij met de gouden koets? Of per koninklijke bus? Hij komt met de trein! Maar stel nu dat hij op een tractor komt? Zou dat kunnen? Dat idee, een koning op een tractor, daar gaan we het vandaag over hebben.

Inleiding

Palmpasen geldt als het begin van de Goede Week. De week waarin het lijden van Jezus wordt herdacht. Volgens de traditie wordt het lijdensevangelie naar Matteus gelezen. Vandaar dat op veel plaatsen de Matteuspassie wordt gezongen. Wij doen dat dinsdag, in de versie van Johann Valentin Meder. Maar ook het intochtsverhaal hoort bij deze zondag. Palmzondag, vanwege de palmtakken waar mensen mee zwaaiden toen Jezus de stad Jeruzalem binnenreed. We lezen dat verhaal straks in de versie van Marcus. Kort en bondig. Bij deze periode horen ook teksten uit de profetie van Jesaja, teksten over de lijdende knecht des Heren. Een naamloze rechtvaardige die veel te verduren krijgt, maar daarbij blijft vertrouwen op de God van Israël. De kerk heeft eeuwenlang in deze lijdende knecht Jezus gezien. Alsof Jesaja 500 jaar eerder al wist wat er gebeuren zou. Tegenwoordig kijken we daar anders tegenaan. Jesaja schreef over zijn eigen tijd, zijn eigen ervaringen. Over de ontberingen van de ballingschap, over schrijnend onrecht en waar je dan de kracht vandaan haalt om te blijven geloven. Wie die lijdende knecht precies is, weten we niet. Misschien is het Jesaja zelf. Misschien staat hij symbool voor Israël. Of is hij een fictieve persoon: een ideaalbeeld van een rechtvaardige. Daarmee heeft deze figuur ook iets tijdloos. Zo kan je in deze figuur de rol van Jezus herkennen. De evangelisten hebben die verbinding duidelijk gelegd. Maar misschien kan je ook denken aan moderne rechtvaardigen. Zoals bijvoorbeeld pater Frans van der Lugt die in Syrië bleef uit solidariteit voor de achterblijvers. Deze week was het drie jaar geleden dat hij is vermoord. De lijdensweg van Jezus geeft ook zijn weg betekenis.

Eerste Schriftlezing: Jesaja 50:4-7

Tweede Schriftlezing: Marcus 11:1-11

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Over de intocht van de koning in Tilburg is nu al ophef geweest. De route is bekend. Dat zou een veiligheidsrisico kunnen zijn. Als ik het goed begrijp moet er nu een andere route worden bedacht. Want de intocht van de koning in onze tijd moet feestelijk zijn, maar het moet ook veilig zijn, voor de koning en voor de omstanders. Als alles dan tot in de puntjes goed geregeld is, dan moet het feest het liefst zo ongedwongen mogelijk verlopen. Want zo zien wij de koning het liefst: als een gewoon mens.

Tot in de details goed geregeld en tegelijkertijd ontspannen. Het klinkt heel ingewikkeld en uiteindelijk toch ook wel koninklijk. Maar al het ceremonieel haalt het niet bij koninklijke intochten vroeger. En dan bedoel ik heel vroeger, in de Middeleeuwen en in Jezus' tijd. Dat moet in die tijd een groots gebeuren zijn geweest. Een beetje zoals bij ons winnende voetbalteams of Olympische kampioenen worden onthaald. Alle hoogwaardigheidsbekleders zijn er bij en iedereen juicht. Een koning of keizer reed in vol ornaat de stad in, omhangen met alle tekenen van zijn macht, hoog gezeten op een koninklijk paard, omringd door edellieden.

En in de stad waren alle mensen toegestroomd om hem toe te juichen. Vooral de Romeinen hielden van dit soort spektakel. Dan ging de keizer dwars door de stad met heel zijn gevolg, in de richting van de tempel of wat voor heiligdom dan ook om daar een offer te brengen aan de goden. Sommige keizers vonden van zichzelf dat zij ook bijna goden waren. Daarom kon het allemaal niet duur en overweldigend genoeg zijn.

De oude Egyptenaren hielden trouwens ook van pracht en praal. Maar de Bijbel vertelt alleen over een Egyptische uittocht. Als het volk het land van slavernij uittrekt komt de farao hun achterop. Met paarden en ruiters en veel bombarie, dwars door de Rode Zee. De Farao en zijn mannen overleven dat niet. Er wordt me vaak gevraagd waarom die paarden en ruiters moesten verdrinken. Waarom die door de rietzee verzwolgen moesten worden. Misschien helpt het als je het niet als geschiedenis leest, maar als verhaal; als een soort omkeringsverhaal. Het zijn niet de machtige farao en zijn ruiters die uittrekken, maar het gewone volk, het slavenvolk, trekt in processie het land uit. En die pracht en praal minnende machthebbers, die de gewone mensen al die tijd hebben uitgebuit als slaven, die zijn het die deze keer worden bedolven. Heel die overmacht wordt verzwolgen en het volk is vrij. Alle pracht en praal van de Farao gaat in het verhaal ten onder, alles is gericht op de uittocht van het slavenvolk, op de bevrijding uit slavernij. De bevrijding uit 'doodsland' Egypte. Misschien kunnen we dat verhaal wel beschouwen als een persiflage, een omkering van koninklijke parades of intochten. Een verhaal waarin de macht van de Farao op de hak wordt genomen. Machtsvertoon, pracht en praal: wat stelt het uiteindelijk voor. Als een verhaal dat mensen elkaar vertelden. Bij wijze van spreken alsof het nu een keer Assad zelf is, die onder de puinhopen van bombardementen bedolven ligt. Dat verhaal: over het gewone volk dat uittrok uit het slavenland, over machthebbers die verslagen werden en slaven die bevrijd werden, dat verhaal staat centraal bij de Pesachviering. Het feest waarvoor Jezus met zijn leerlingen naar Jeruzalem kwam. Het verhaal van Jezus' lijdensweg begint met een intocht, om de uittocht te gaan vieren.

De evangelist vertelt een bijzonder intochtsverhaal. Heel anders dan koninklijke intochten die mensen toen gewend waren. Op een heel andere manier is het ook een omgekeerd succesverhaal. Een verhaal over koninklijke pracht en praal, maar dan ondersteboven. Op het eerste gezicht lijkt het misschien groots en koninklijk, met een koning op een rijdier en een juichende menigte. Toch is alles hier helemaal anders. Het klassieke intochtsmotief wordt binnenstebuiten gekeerd. Maar op een heel andere manier dan bij de bevrijding uit Egypte. Bij deze persiflage worden de machtigen niet te gronde gericht. Tot teleurstelling van sommige volgelingen misschien. De Romeinse machthebbers blijven gewoon aan de macht. Er worden geen keizers en paarden in het water verzwolgen. Het is allemaal eenvoudig en bescheiden. Tegendraads misschien wel. Dat begint al met een bijna terloopse voorbereiding. Jezus en zijn leerlingen zijn nog niet in de stad aangekomen. De leerlingen krijgen de opdracht een ezelsveulen te gaan halen. Intussen hoort de evangelist de profetie van Zacharia meeklinken. "Juich, Sion, Jeruzalem, schreeuw het uit van vreugde! Je koning is in aantocht, bekleed met gerechtigheid en zege. Nederig komt hij aanrijden op een ezel, op een hengstveulen, het jong van een ezelin." (Zach. 9:9) De profeet ziet een messiaans vrederijk voor zich, waar de koning werkelijk rechtvaardig is en gericht op vrede. Vandaar dat deze messiaanse koning op een ezel rijdt. Met een ezel kan je namelijk geen oorlog voeren. Daar is het beest veel te koppig voor. Een ezel is een lastdier. Geen oorlogstuig, zoals paarden vroeger waren.

Op een ezel, bij wijze van spreken op een tractor, rijdt Jezus richting Jeruzalem, omringt door zijn leerlingen. Mensen geven hem koninklijke eer. Ze leggen hun mantels voor hem neer en juichen hem toe. Dat klinkt inderdaad allemaal heel koninklijk. De omstanders zingen Psalm 118, waar wij vanmorgen ook uit zongen. Over de poort waardoor de rechtvaardigen naar

binnen gaan. Alles wijst erop dat het hier niet gaat over botte macht, maar over rechtvaardigheid en vrede. "Gezegend wie komt met de naam van de Eeuwige". De omstanders zingen hem zegen toe. Ze zingen hem toe als de Messiaanse koning uit het huis van David, de koning van vrede die Zacharia in zijn visioen zag komen. Daarna pas gaat Jezus Jeruzalem binnen. Zo staat het er tenminste. Dit hele schouwspel vindt dus plaats buiten de stad. Het is misschien wel meer een voorspel dan een intocht. Een soort voorwoord bij het eigenlijke verhaal dat gaat beginnen. Hierna gaat Jezus de stad in, rechtstreeks naar de Tempel. Niet om de aandacht op zichzelf te richten, zoals de keizer zou doen. Hij kijkt om zich heen, ziet dat het laat geworden is, en gaat weer. Het voelt als een anticlimax. Jezus gaat naar de tempel en doet niets. Nu nog niet. De volgende dag, als hij terugkomt. Dan handelt hij wel. Dan gooit hij alle tafels van de geldwisselaars overhoop. Ook zo'n tegendraads verhaal. Maar zover is het nog niet. Jezus kijkt om zich heen, ziet hoe laat het is en gaat de stad weer uit. Terug naar zijn leerlingen, die blijkbaar achtergebleven zijn.

Het lijkt wel of Jezus' intocht in Jeruzalem nergens om gaat. Hij gaat immers vrijwel meteen daarna de stad weer uit. Maar gaat het niet meer om de manier waarop dan om de plek waarheen? Door eenvoudig op een ezel te rijden, zoals bezongen door Zacharia, laat Jezus zien dat hij een ander soort macht voorstaat dan de Keizer. Geen machtsvertoon maar dienstbaarheid. Als dat duidelijk is geworden, voegt hij zich weer bij zijn leerlingen. Wij kennen dat verhaal al eeuwenlang, maar in zijn tijd was het nieuw. De Romeinse traditie was er een van heldenverering. Dat iemand de rol van een dienstknecht op zich neemt, en dan ook nog toegejuicht kan worden, dat is vreemd, dat klopt niet. Ik denk aan een tekening die gevonden is in een Romeinse muur. Een tekening uit misschien wel de eerste eeuw na Christus. Iemand heeft het in de muur gekrast, blijkbaar om een ander te pesten. We zien een mens met een ezelskop die gekruisigd is. Met daarnaast een figuurtje met opgeheven hand. Daartussenin staat de tekst: Alexamenos aanbidt zijn god. In het volkstoneel van die tijd was de ezelskop de dommerik. De stommeling die alles fout deed en alle schuld kreeg. 'Die malle christenen aanbidden een god die verloren heeft.' Dat lijkt tenminste de bedoeling van de tekenaar te zijn geweest. Die ezelskop is natuurlijk intrigerend. Alsof Palmvasen en Goede Vrijdag door elkaar gemixt zijn. De ezel en de koning op zijn rug zijn één figuur geworden. Overigens is even verderop ook de reactie van Alexamenos gevonden. 'Alexamenos is een gelovige' staat er in de muur gekrast. Hij liet het er blijkbaar niet bij zitten. En misschien prikte hij wel door de flauwe humor heen. Want doet die gekruisigde ezel niet denken aan de dienstknecht. De getreiterde en geslagen dienstknecht waar Jesaja over schrijft, de dienstknecht die ondanks alles rechtvaardig blijft. Die blijft vertrouwen op de rechtvaardigheid van de Eeuwige, ook al gaat hij er zelf aan onderdoor. Solidair met de lijdenden. Want het is één ding om nederig en dienstbaar toegejuicht te worden, het is heel wat anders om nederig en dienstbaar te blijven als je wordt bespot, gefolterd en terechtgesteld. Dat visioen zag Jesaja voor zich: de rechtvaardige die volhoudt. Die zo'n groot vertrouwen in de Eeuwige blijft hebben, dat hij zich niet laat verleiden om te buigen voor brute kracht. Dat hij blijft vasthouden aan de weg van vrede en liefde. Jezus is die weg tot het einde toe gegaan. Een koninklijke weg, een weg zonder pracht en praal, maar wel een weg gericht op rechtvaardigheid en vrede. Dat heeft die rare Romeinse tekenaar 1900 jaar geleden getekend, maar Alexamenos heeft het ook werkelijk begrepen. Waar het om gaat is nederigheid en dienstbaarheid, mogelijk gemaakt door vertrouwen in de Eeuwige. Dat vertrouwen heeft ook Pater Frans geholpen zijn weg te gaan. En het helpt nog altijd mensen om te blijven vertrouwen, ook en zelfs als de situatie volstrekt uitzichtloos lijkt. De koning op zijn ezel gaat zijn weg voor allen die het zwaar hebben. De rechtvaardige weg, dienstbaar en nederig. Die weg herdenken wij de komende week.

Amen

